
begin jaren veertig wat studentenaantallen en instroom betreft slechter voorstond dan in de (achteraf gezien: uitzonderlijk) vette jaren twintig (zie o.a. grafieken 4.1 en 4.2). Dit dankzij een reeks van factoren: minder instroom van studenten uit Oost Friesland en Bentheim vanwege politieke veranderingen (grafiek 5.2); een overschot aan kandidaten H. Dienst, dat de lust voor theologiestudie benam; bezuinigingen van regeringswege, die zich uitte in het intrekken van speciale voorzieningen voor theologische studenten in 1836 en tenslotte, vanaf 1840, de dreiging dat de Groninger academie gesloten zou worden. In kerkhistorische overzichtswerken of populaire beschrijvingen komen dergelijke gegevens nooit aan de orde. Toch zal het duidelijk zijn, dat de felle reactie van de Groninger godgeleerden op de aanvallen van G. Groen van Prinsterer c.s. in 1842 en 1843 en de openlijke steun die de drie theologische hoogleraren – P. Hofstede de Groot, L.G. Pareau en W. Muurling – in 1843 van zowel studenten als een grote groep uit de Groninger burgerij ontvingen, tegen deze achtergrond meer reliëf krijgen. Gedurende de jaren veertig zette de algehele terugloop verder voort; rond 1850 waren er 40% minder inschrijvingen dan tien jaar eerder; in 1868 werd met 29 inschrijvingen een nieuw dieptepunt bereikt (135). Als vanzelf kunnen we dan denken aan de herleving van de strijd tussen Groen en de Groningers in 1851 en het dieptepunt van 1867/68, toen de volgelingen van de Groninger richting dankzij de invoering van het kerkelijk kiesrecht in veel hervormde gemeenten het onderspit dolven. Pas nadat de stad in 1870 een directe spoorverbinding richting het Zuiden had gekregen en in de Hoger Onderwijswet van 1876 de toekomst van de Groninger universiteit veilig was gesteld, stegen de inschrijvingen weer. Dit leidde tot zo'n 90 inschrijvingen rond 1890.

De berekeningen van Caljé brengen verder aan het licht dat Groningen tussen 1815 en 1876 vergeleken met Leiden en Utrecht de meest regionale universiteit was: rond 75% van de studenten was uit de drie noordelijke provincies afkomstig (154). Toen na 1855 het aandeel van de Friezen en na 1860 dat van de Drenten afnam, omdat die zich meer op Utrecht en Leiden begonnen te richten, werd Groningen met recht provinciaal (tabel 5.9). Binnen dit samenstel speelde de stad zelf een uiterst belangrijke rol: gedurende de gehele periode was zo'n 20% van de studentenbevolking uit de stad zelf afkomstig; vergeleken bij de andere twee universiteitssteden was dit percentage hoog (179). Verwonderlijk was dit overigens niet: Groningen was destijds de enige grote stad in een verder weinig verstedelijkte regio.⁵ Het feit dat de uit de stad afkomstige studenten – onverschillig of zij uit de hogere, dan wel lagere standen afkomstig waren – tot ver in de negentiende eeuw tijdens hun studie gewoon thuis bleven wonen (328-330) en

⁵ Vgl. M. Schroor, *Historische atlas van de stad Groningen*. (...), Amsterdam 2009, m.n. 5.